

Δήλωση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας κ. Κ. Σημίτη σχετικά με τις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στις διεθνείς κεφαλαιαγορές επιβεβαίωσαν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο την επικίνδυνη φάση στην οποία βρίσκεται η παγκόσμια οικονομία και έδωσαν ένα σαφές μήνυμα στις οικονομικές μονάδες και στις κυβερνήσεις ότι περαιτέρω αναβολή ουσιαστικής αντιμετώπισης των χρόνιων ανισορροπιών που χαρακτηρίζουν τις εξωτερικές πληρωμές μεταξύ των μεγάλων βιομηχανικών χωρών και ζωνών μπορεί να δρομολογήσει εξελίξεις που τελικά θα οδηγήσουν σε ολέθρια αποτελέσματα ως προς το εμπόριο, την παραγωγή και την απασχόληση σε όλες τις οικονομίες του κόσμου.

Η καθίζηση των τιμών των μετοχών στα σημαντικότερα χρηματιστήρια, ιδιαίτερα των ΗΠΑ, στις 19 Οκτωβρίου 1987 διαφέρει του κράχ του Οκτώβρη του 1929 που προηγήθηκε της μεγάλης ύφεσης των αρχών της δεκαετίας του '30. Τα χαρακτηριστικά τόσο ως προς τη φάση του οικονομικού κύκλου όσο και ως προς τις άμεσες πιστωτικές επιπτώσεις διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των δύο φαινομένων. Ομως από την άλλη μεριά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι δεν ήταν τόσο τα συμπτώματα στις κεφαλαιαγορές όσο οι μετέπειτα εξελίξεις, κυρίως η ατολμία, η έλλειψη επαρκούς συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων και τα λάθη οικονομικής πολιτικής που εμβάθυναν την κρίση και επέτρεψαν την σπειροειδή συρρίκνωση της δαπάνης, της παραγωγής και της απασχόλησης. Σήμερα που ο βαθμός αλληλεξάρτησης των οικονομιών είναι μεγαλύτερος, που έχουν αναπτυχθεί διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων χωρίς να υπόκεινται σε αντίστοιχα πλαίσια νομισματικής ρύθμισης και ελεγκτικής εποπτείας και που ο βαθμός αβεβαιότητας είναι αυξημένος λόγω των δογματικών απορρυθμίσεων (deregulations) στις αγορές, παρόμοια λάθη θα προκαλούσαν πολύ πιο καταστρεπτικές συνέπειες.

Κάτω από το πέπλο των χρηματιστηριακών συμπτωμάτων και των επακόλουθων διαταραχών στις αγορές χρήματος και συναλλαγματος υποβόσκουν τα θεμελιώδη, τα κύρια αίτια της κρίσης που πρέπει να αναζητηθούν στα χρόνια εξωτερικά ελλείμματα και πλεονάσματα των μεγάλων βιομηχανικών χωρών, καθώς και στην έλλειψη αποτελεσματικών πολιτικών και επαρκούς συνεργασίας για τη διόρθωσή τους.

Απο το 1980 και μετά το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ από τη μία πλευρά και τα εμπορικά πλεονάσματα της Ιαπωνίας, της Δυτικής Γερμανίας και πιο πρόσφατα των νέων βιομηχανικών χωρών της Ασίας από την άλλη, αυξάνουν συνεχώς. Αν λάβουμε υπόψη ότι το σύνολο των παραπάνω χωρών αντιπροσωπεύει περίπου το 52% της παγκόσμιας παραγωγής και το 40% του συνόλου των εξαγωγών, αντιλαμβανόμαστε την σημασία που έχει το διευρυνόμενο αυτό χάσμα για τις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις¹⁾ Εξάλλου τα τρία τέταρτα του εμπορικού ελλείμματος των ΗΠΑ, και ακόμη περισσότερο των πλεονασμάτων της Ιαπωνίας και Γερμανίας, αφορούν σε εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των βιομηχανικών χωρών.

Η αναβολή της προσαρμογής των εξωτερικών ανισορροπιών εμπόδισε την διεθνή οικονομία να βρεί το δρόμο ενός ικανοποιητικού ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης. Εχουν περάσει επτά χρόνια από τη δεύτερη πετρελαική κρίση και παρά την εξάλειψη των πληθωρισμών, παρά κάποια μικρή ανάκαμψη της παραγωγής, ουσιαστικά βρισκόμαστε σε παρατεταμένη αναιμική οικονομική μεγέθυνση. Και οι προοπτικές για τα αμέσως επόμενα χρόνια, ακόμη και με βάση τα δεδομένα πριν την πρόσφατη χρηματιστηριακή κρίση, είναι μια συνέχιση αυτής της κατάστασης.

1) Αν μάλιστα συμπεριληφθούν όλες οι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας τότε τα ποσοστά είναι 68% και 52% αντίστοιχα.

Τα πλεονεκτήματα από την πτώση της τιμής του πετρελαίου το 1986 δεν μπόρεσαν, λόγω των θεμελιωδών ανισορροπιών, να αναστρέψουν την τάση χαμηλών ρυθμών ανόδου της παραγωγής. Η οικονομική μεγέθυνση στην Ιαπωνία και την Ευρώπη τα τελευταία χρόνια έχει κατασταλάξει σε ρυθμούς σημαντικά χαμηλότερους από τις δυνατότητες τους. Ετσι το πρόβλημα της ανεργίας, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, παραμένει οξύ.

Το συνεχώς διευρυνόμενο εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ στη περίοδο 1981-86 τριπλασιάστηκε ως προς την Ιαπωνία και πενταπλασιάστηκε ως προς τον υπόλοιπο κόσμο- οφείλεται στη βαθμιαία σάρρευση μεγάλου δημοσιονομικού ελλείμματος. Η εγχώρια ζήτηση και η παραγωγή διατηρήθηκαν σε υψηλά επίπεδα, η απασχόληση αυξήθηκε, η παραγωγικότητα βελτιώθηκε ενώ ο πληθωρισμός παρέμεινε σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα συντελούν όμως στην αφαίμαξη κεφαλαίων από τον υπόλοιπο κόσμο και έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις διακυμάνσεις των επιτοκίων και των ισοτιμιών. Αν πρόσθετα ληφθεί υπόψη ο μεγάλος βαθμός της απαιτούμενης προσαρμογής, η προσπάθεια διόρθωσης μόνο μέσω της πτώσης της τιμής του δολλαρίου, δηλαδή μέσω μεταβολής των σχετικών τιμών, δεν θα λύσει το πρόβλημα γιατί η προσαρμογή γίνεται αργά και διαταράσσει ακόμη περισσότερο τις αγορές χρήματος και συναλλάγματος. Από την άλλη πλευρά οι μεγάλες πλεονασματικές χώρες ανθίστανται στις πιέσεις των ΗΠΑ για ταχύτερη ανάκαμψη στις οικονομίες τους επειδή φοβούνται ότι χωρίς παράλληλη προσπάθεια προσαρμογής στις ΗΠΑ υπάρχει ο κίνδυνος να μην αμβλυνθούν σημαντικά οι εξωτερικές ανισορροπίες, αλλά να αναζωπυρωθεί η πληθωριστική διαδικασία.

Η συμφωνία του Λούβρου μεταξύ των επτά μεγαλύτερων βιομηχανικών χωρών τον περασμένο Φεβρουάριο για διατήρηση των ισοτιμιών στα τρέχοντα επίπεδα δημιούργησε στις αγορές την εντύπωση ότι οι μεγάλες εξωτερικές ανισορροπίες με κατάλληλες πολιτικές εκ μέρους όλων των χωρών αυτών θα μπορούσαν να διορθωθούν. Η εντύπωση αυτή ενισχύθηκε από τη συνάντηση κορυφής στη Βενετία τον Ιούνιο που επικύρωσε την συμφωνία καθώς και από κάποια μικρή δημοσιονομική χαλάρωση στην Ιαπωνία. Οι προσδοκίες όμως αυτές διαψεύστηκαν όταν τον Σεπτέμβρη διαπιστώθηκε ότι το εμπορικό έλλειμμα στις ΗΠΑ διευρύνθηκε περαιτέρω ενώ το πλεόνασμα των άλλων χωρών δεν μειώθηκε.

Η αποτυχία της συμφωνίας του Λούβρου μπροστά στο μέγεθος του προβλήματος και το αδιέξοδο που έχει δημιουργηθεί στη συνεργασία των χωρών κλόνισε την εμπιστοσύνη των οικονομικών μονάδων και των αγορών. Πολλοί επενδυτές σχημάτισαν την αντίληψη ότι παρά τον σχετικά χαμηλό πληθωρισμό, την αύξηση της απασχόλησης και των κερδών των επιχειρήσεων, η ευημερία των ΗΠΑ δεν μπορεί να βασίζεται επάπειρον στην διόγκωση του εσωτερικού και εξωτερικού χρέους. Η έλλειψη πρόοδου στη συγκράτηση αυτών των χρεών δημιούργησε προσδοκίες για απότομη πτώση του δολλαρίου, έξαρση του πληθωρισμού, περιοριστική νομισματική πολιτική και ύφεση. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στην καθίζηση των τιμών των μετοχών στις 19 Οκτωβρίου.

Ο κλονισμός της εμπιστοσύνης έχει χειροτερεύσει το διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Η καθίζηση των μετοχών μπορεί να οδηγήσει τόσο στους καταναλωτές, όσο και τους επενδυτές να μειώσουν τις δαπάνες τους μέχρις ότου βελτιωθούν οι προοπτικές και έτσι να αρχίσει μία διαδικασία ύφεσης. Η κατάσταση σήμερα ίσως να είναι διαφορετική

από ότι ήταν την επαύριο της παράλληλης καθίζησης του 1929, αλλά δεν πρέπει να υπάρξει εφησυχασμός. Γιατί ο μεγαλύτερος βαθμός αλληλεξάρτησης των οικονομικών, η ενοποίηση των αγορών χρήματος και κεφαλαίων, ο όγκος των χρηματικών συναλλαγών, οι απορρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί και η ταχύτητα πληροφόρησης μπορούν να οδηγήσουν σε ύφεση -που αν συμβεί σήμερα θα είναι ολεθρια- με διαφορετικό μηχανισμό.

Αποτροπή του ενδεχόμενου μιάς τέτοιας ύφεσης απαιτεί ουσιαστική αντιμετώπιση του θεμελιώδους προβλήματος, δηλαδή σταδιακή αλλά συνεπή άμβλυνση των μεγάλων εξωτερικών ανισορροπιών. Πρώτο, οι ΗΠΑ πρέπει να μειώσουν τόσο το εσωτερικό όσο και το εξωτερικό έλλειμμα στα πλαίσια ενός μεσοπρόθεσμου προγράμματος ώστε να αποφευχθεί απότομη συρρίκνωση της παγκόσμιας παραγωγής. Έτσι θα συμβάλλουν στην αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης και θα πείσουν τις πλεονασματικές χώρες να προβούν στις δικές τους ενέργειες. Οι χώρες αυτές πρέπει να ακολουθήσουν κατάλληλες επεκτατικές πολιτικές. Δεν είναι δυνατό να διατηρούν μεγάλα πλεονάσματα και ταυτόχρονα να θέλουν νομισματική σταθερότητα. Δεύτερο, θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία μεταξύ των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και των κρατών-μελών της Κοινότητας για σταθεροποίηση των ισοτιμιών. Οι μεγάλες διακυμάνσεις στις ισοτιμίες μπορεί να είναι επικερδείς στις χρηματαγορές αλλά σκάπτουν το εμπόριο που είναι ο μοχλός ανόδου της παραγωγής. Τρίτο, απαιτείται η σωστή ευθυγράμμιση των επιτοκίων και η ενίσχυση των προσπαθειών για μείωση του προστατευτισμού. Τέταρτο, το πλαίσιο προσαρμογής θα μπορούσε να υποβοηθηθεί με τη διαγραφή μέρους των χρεών των αναπτυσσομένων χωρών προς τις βιομηχανικές χώρες. Ένα τέτοιο μέτρο αποτελεί αναγκαιότητα προς το συμφέρον και των ίδιων των βιομηχανικών χωρών.

Στα πλαίσια αυτής της συντονισμένης προσπάθειας προσαρμογής και δημιουργίας των προϋποθέσεων για οικονομική μεγέθυνση πρέπει να συμμετάσχει ενεργά η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ιδιαίτερα η Δυτική Γερμανία αλλά και τα άλλα κράτη-μέλη που έχουν τη δυνατότητα.

Η ελληνική οικονομία επηρεάζεται άμεσα από τις διεθνείς εξελίξεις χωρίς να μπορεί να τις επηρεάσει. Οι επιπτώσεις των χρηματιστηριακών κρίσεων δεν ήταν σημαντικές λόγω του κλίματος εμπιστοσύνης που έχει εμπεδώσει η συνεπής οικονομική πολιτική που εφαρμόζει η Κυβέρνηση από τον Οκτώβρη του 1985 τόσο ως προς την μείωση των ανισορροπιών όσο και ως προς την αποκατάσταση και διατήρηση της ανταγωνιστικότητας. Η επιτυχία όμως των προσπαθειών μας να προσεγγίσουμε ικανοποιητικούς ρυθμούς, μη πληθωριστικής ανόδου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη σταθερότητα και την άνοδο της παγκόσμιας οικονομίας, ιδιαίτερα από την οικονομική μεγέθυνση στην Κοινότητα όπου η διαδικασία προσαρμογής έχει προχωρήσει περισσότερο και τα διαρθρωτικά προβλήματα είναι μικρότερα απ'ότι στη χώρα μας. Κάτω από αυτό το πρίσμα η βελτίωση στο εμπορικό και διεθνές περιβάλλον μας αφορά άμεσα. Αν δεν πραγματοποιηθεί θα πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής μας.